

หลากหลายหน้าตาของ โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้

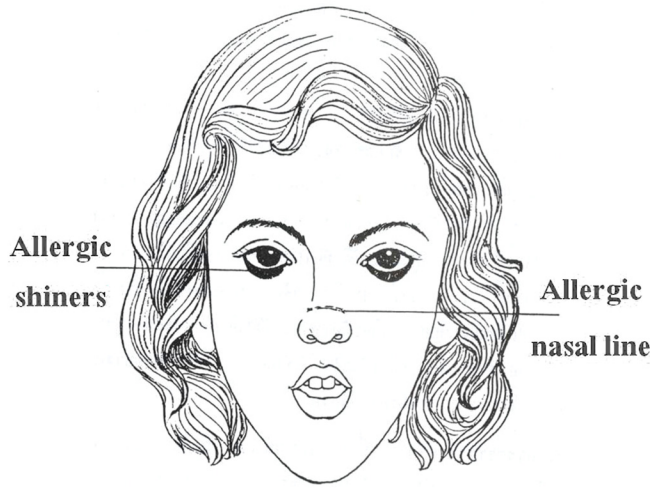
**ปารยะ อาศนะเสน พ.บ.
รองศาสตราจารย์**
ภาควิชา ไสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ (allergic rhinitis) หรือโรคแพ้อากาศ เป็นโรคที่พบบ่อย โดยมีอุบัติการณ์ร้อยละ 30-40 ทั่วโลก ซึ่งจะมีผู้ป่วยถึง 400 ล้านคนที่เป็นโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ ในประเทศไทยพบว่า มีผู้ป่วยผู้ใหญ่ถึงร้อยละ 20 และมีผู้ป่วยเด็กถึงร้อยละ 40 ที่เป็นโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ ดังนั้น จะมีผู้ป่วย 10-15 ล้านคนในประเทศไทยที่ป่วยเป็นโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้.

โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ สามารถทำให้ผู้ป่วยมีอาการคัน, จาม, น้ำมูกไหล และคัดจมูกได้ จากการศึกษาความรู้สึกของผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ต่อโรคที่ตนเป็น โดย Braido และคณะในปี พ.ศ. 2557 พบว่าผู้ป่วยโรคนี้มักจะไม่รู้ถึงความรุนแรงของโรคที่ตนเป็น (under perception) ซึ่งทำให้ผู้ป่วยโรคนี้ได้รับการวินิจฉัย (under-diagnosed) และการรักษา (under-treated) น้อยกว่าที่ควรจะเป็น และร่วมมือในการรักษาน้อยลง (poor compliance) นั้นหมายความว่า ผู้ป่วยอาจไม่ทราบว่า ตนมีอาการทางจมูก เนื่องจากเคยชินต่ออาการดังกล่าวเป็นระยะเวลานาน ดังนั้น ผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ อาจมาพบแพทย์ด้วยอาการอื่นที่ไม่จำเพาะเจาะจง เช่น

- **อาการรู้สึกหอบเหนื่อยง่าย** ลำบากในการหายใจ หายใจไม่สุด หรือหายใจไม่ทั่วท้อง เนื่องจากลมหายใจต้องวิ่งผ่านช่องจมูกที่แคบลง ผู้ป่วยอาจมีอาการคล้ายกับมีทางเดินหายใจส่วนล่าง หรือหลอดลมอุดกั้น (lower airway obstruction) ได้. อย่างไรก็ตาม โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้นั้น พบร่วมกับโรคหืดได้บ่อย โดยผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ มีโรคหืดร่วมด้วยร้อยละ 21 อาการรู้สึกหอบเหนื่อยง่าย อาจเป็นอาการของโรคหืดที่พบร่วมกับโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ก็ได้.

- **อาการปวดศีรษะเรื้อรัง** อาจมีอาการคล้ายปวดศีรษะไมเกรนได้ (โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีอาการคัดจมูกข้างเดียว) เนื่องจากโพรงไซนัสมีรูเปิด

เข้ามาในโพรงจมูก เมื่อเยื่อบุจมูกบวมมาก อาจไปอุดรูเปิดของโพรงไซนัสที่เปิดเข้ามาในโพรงจมูก (paranasal sinus obstruction) ทำให้การไหลเวียนของอากาศในโพรงไซนัสผิดปกติ มีความดันภายในไซนัสเพิ่มขึ้นได้ ทำให้มีอาการปวดบริเวณตำแหน่งของโพรงไซนัสได้ (paranasal pain) เช่น ปวดบริเวณหัวตา (obstruction of ethmoid sinus), ปวดบริเวณหน้าผาก หรือหัวคิ้ว (obstruction of frontal sinus) หรือปวดบริเวณโหนกแก้ม (obstruction of maxillary sinus). ผู้ป่วยบางราย อาจปวดร้าวไปลิ้นๆ บริเวณกลางศีรษะได้ เนื่องจากมีการอุดตันของรูเปิด sphenoid sinus ซึ่งอยู่ใต้ฐานของกะโหลกศีรษะ การพ่นจมูกผู้ป่วยด้วยยาหดหลอดเลือดเฉพาะที่ (topical decongestant) แล้วรอประมาณ 5-15 นาที จะทำให้อาการปวดศีรษะของผู้ป่วยดีขึ้นได้.

- **อาการไอเรื้อรัง (chronic cough)** ผู้ป่วยบางรายอาจได้รับการวินิจฉัยผิดพลาดว่าเป็นโรคหืดมานาน ผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ อาจมีน้ำมูกไหลลงคอ (postnasal drip) หรือมีภาวะหลอดลมไวผิดปกติ โดยไม่มีอาการ (asymptomatic bronchial hyperresponsiveness) แล้วถูกกระตุ้น ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง, มีเสมหะในคอ หรือกระแอมไอ (throat clearing) บ่อยได้ หรือบางรายรู้สึกว่ามีอะไรติดๆ อยู่ในลำคอได้ (globus hystericus) เวลาตรวจร่างกาย อาจพบลักษณะของ granular pharynx ได้จาก chronic irritation ของ posterior oropharyngeal wall ซึ่งเกิดจาก postnasal drip หรือจากการหายใจทางปาก.

- **มีกลิ่นปากแรง (halitosis, fetor oris, oral malodor)** เนื่องจากผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ มีอาการคัดจมูกเรื้อรัง ทำให้น้ำมูก หรือเมือกในโพรงจมูก ไม่สามารถไหลออกมาทางจมูกภายนอกได้ จึงค้างอยู่ หรือไหลลงคอ และติดอยู่หลังคอกนานๆ ทำให้เกิดกลิ่นได้จากเชื้อแบคทีเรียที่มีการเพิ่มจำนวนมากขึ้น นอกจากนั้น การที่ผู้ป่วยต้องหายใจทางปากเป็นระยะเวลานาน จะทำให้น้ำลายซึ่งมีสารยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรียลดน้อยลง ทำให้แบคทีเรียมีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่องปาก เกิดกลิ่นปากได้ ผู้ป่วยอาจมีอาการคันคอ หรือคันทึ่เพดานปาก คอแห้ง และเจ็บคอเรื้อรังจากการที่มี postnasal drip และการที่หายใจทางปากเป็นประจำ เนื่องจากคัดจมูกได้.

- **มีอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ คล้ายอาหารไม่ย่อย (flatulency)** หรือมีอาการคล้ายโรคกรดไหลย้อน (gastroesophageal reflux) ได้ เนื่องจากผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้มีอาการคัดจมูก จึงหายใจทางปาก อาจมีการกลืนลมเข้าไปในทางเดินอาหารมาก (aerophagia) ทำให้มีปัญหาดังกล่าวได้.

- **มีอาการเพลียง่าย (fatigability) หรือหลับง่ายในเวลากลางวัน (sleepiness)** เนื่องจากจมูกเป็นส่วนต้นของระบบทางเดินหายใจ เมื่อผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้มีอาการคัดจมูก จะทำให้เกิดปัญหาการอุดกั้นทางเดินหายใจขณะหลับ (obstructive sleep disordered breathing) ได้ อาจเป็นมาก ถึงเกิดภาวะหยุดหายใจขณะหลับ (obstructive sleep apnea) และมีอาการเพลียง่าย หรือหลับง่ายในเวลากลางวันตามมาได้. นอกจากนี้ การที่ลมวิ่งผ่านช่องจมูกที่แคบ อาจทำให้มีเสียงดัง (nasal wheezing or snoring) ได้ ในผู้ป่วยเด็ก อาจมี adenoid hyperplasia ซึ่งเกิดจากการอักเสบเรื้อรังในโพรงจมูก ทำให้ต่อมอดีนอยด์ที่อยู่หลังโพรงจมูกมีขนาดโตขึ้น ทำให้ผู้ป่วยเด็กมีปัญหานอนกรน และ/หรือภาวะหยุดหายใจขณะหลับ.

- **มีเยื่อริมฝีปาก หรือมุมปากอักเสบเรื้อรัง (cheilitis)** เนื่องจากผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ มีอาการคัดจมูก จึงต้องหายใจทางปาก (chronic mouth breathing) ทำให้ริมฝีปากแห้ง แตก และอักเสบ. ผู้ป่วยบางรายมีน้ำลายไหลออกมาขณะหลับ ทำให้เกิดการอักเสบของผิวหนังบริเวณรอบปาก (perioral dermatitis) ได้ และการที่ริมฝีปากแห้ง ทำให้ผู้ป่วยต้องเลียริมฝีปากบ่อยๆ (lip licking) อาจยังทำให้การอักเสบของริมฝีปากเป็นมากขึ้นได้.

- **เสียงเปลี่ยน (voice change) และจมูกไม่ได้กลิ่น (anosmia) หรือได้กลิ่นน้อยลง (hyposmia)** เนื่องจากจมูกมีหน้าที่ทำให้เกิดการก้องกังวานของเสียง (vocal resonance) เมื่อเยื่อจมูกบวม จะทำให้เวลาออกเสียงคล้ายเสียงขึ้นจมูกเหมือนคนเป็นหวัด (hyponasality) นอกจากนี้ จมูกยังทำหน้าที่รับกลิ่น เมื่อเยื่อจมูกบวม จะทำให้กลิ่นไม่สามารถขึ้นไปกระตุ้นปลายประสาทรับกลิ่นที่อยู่ส่วนบนของโพรงจมูกได้ ทำให้ผู้ป่วยมีปัญหาในการรับกลิ่นตามมาได้.

- **มีอาการทางตา** เนื่องจากท่อน้ำตา (nasolacrimal duct) มีรูเปิดที่ inferior meatus ของโพรงจมูก ผู้ป่วยที่มีอาการคัดจมูก จะมีการอุดตันของท่อน้ำตาได้ หรืออาจมีการอักเสบขึ้นไปที่ตา (retrograde inflammation) ทำให้มีอาการคัน, เคืองตา, แสบตา, น้ำตาไหลได้. อย่างไรก็ตาม โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้นั้น พบร่วมกับโรคเยื่อตาอักเสบภูมิแพ้ (allergic conjunctivitis) ได้บ่อย โดยผู้ป่วยโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ มีโรคเยื่อตาอักเสบภูมิแพ้ร่วมด้วยร้อยละ 50 อาการทางตาดังกล่าว อาจเป็นอาการของโรคเยื่อตาอักเสบภูมิแพ้ที่พบร่วมกับโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้ก็ได้. ผู้ป่วยอาจเกิดผื่นหรือการอักเสบของผิวหนัง (secondary atopic dermatitis) รอบๆ ดวงตาจากการขยี้ตาบ่อยๆ ได้. การตรวจร่างกายผู้ป่วยอาจพบ “allergic shiners” เห็นเป็นรอยคล้ำรอบดวงตาได้ ซึ่งเกิดจากการคั่งของ venous blood บริเวณใต้ขอบตาล่าง. นอกจากนี้ ในเด็กที่มีอาการคันจมูก เด็กมักจะขยี้มือขึ้นขยี้ หรือเสยที่ปลายจมูกบ่อยๆ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “allergic salute”

การทำเช่นนั้นนานๆ อาจทำให้เกิดมีรอยย่นที่สันจมูก เรียกว่า “allergic nasal line”.

- **มีอาการผิดปกติทางหูและระบบประสาททรงตัว** เนื่องจากเยื่อจมูกทางด้านหลังต่อกับท่อยูสเตเชียน ซึ่งอยู่หลังโพรงจมูก การอักเสบในโพรงจมูก อาจลามไปด้านหลังถึงเยื่อรอบๆ ท่อยูสเตเชียน ทำให้ท่อยูสเตเชียนทำงานผิดปกติ (eustachian tube dysfunction) ทำให้มีอาการหูอื้อ, เสียงดังในหู หรือเวียนศีรษะ บ้านหมุนได้ นอกจากนี้ผู้ป่วยอาจมีอาการคันหูร่วมด้วยได้.

- **มีรูปหน้าที่ผิดปกติ** ที่เรียกว่า long-face syndrome ผู้ป่วยที่มีอาการตั้งแต่อายุน้อย และเป็นเวลานาน ทำให้ต้องหายใจทางปากเสมอ ส่งผลให้การเจริญเติบโตของกระดูกใบหน้าและฟันผิดปกติคือ ใบหน้าส่วนล่างจะยาวกว่าปกติ เนื่องจากต้องอ้าปากหายใจตลอดเวลา เพดานปากจะแคบและโค้งสูง (Gothic arch) เวลายุ้มจะมองเห็นส่วนของเหงือกที่อยู่เหนือฟันบนได้มาก เรียกว่า gummy smile อาจมีความผิดปกติในการสบฟันร่วมด้วย (ในสมัยก่อนมักพบร่วมกับการที่มีต่อม adenoid โต จึงมักเรียกว่า “adenoid facies”).

สรุป

โรคจมูกอักเสบภูมิแพ้อาจทำให้ผู้ป่วยมีอาการที่ไม่จำเพาะเจาะจงได้ ดังนั้นถ้าผู้ป่วยมีอาการดังกล่าวข้างต้น แพทย์อาจต้องสงสัยไว้ก่อนว่าเป็นโรคจมูกอักเสบภูมิแพ้หรือไม่ และควรซักประวัติ ตรวจร่างกาย โดยเฉพาะจมูก และส่งการสืบค้นเพิ่มเติม เพื่อให้ได้การวินิจฉัยสาเหตุที่ถูกต้อง.

